

Όμορφη Μάνη

Γλωσσικοί Ιδιωματισμοί στη Μάνη

Η γλώσσα της Μέσα Μάνης, ως προς στο τυπικό είναι σήμερα καθαρή ελληνική γλώσσα, και διατηρεί λέξεις της αρχαίας, και την κατάληξη **ουσι** στο γ' πληθυντικό πρόσωπο των ρημάτων: γράφουσι, πίνουσι κ.λ.π.

Χρησιμοποιεί όμως πολλές τουρκικές και ιταλικές λέξεις. Αυτές πιστεύουμε πως τις έφεραν στον τόπο οι Νυκλιάνοι, Μικρασιάτες, Κρητικοί, Επτανήσιοι πρόσφυγες, Ενετοί και άλλοι.

Οι συνηθέστεροι ιδιωματατισμοί της είναι:

1. **ου αντί ω.** Η κατάληξη των ρημάτων του ενεστώτα και του μέλλοντα γίνεται πάντοτε ου: γράφου, τρέχου, κάνου, πίνου, τιμού, θα γράψου, θα κοιμηθού κτλ.
 - α. Το ω γίνεται οι και σε μερικά ονόματα: Άγκουνας, αγκουνή, κουντούνι αντί αγκώνας, κώδων
2. **ούνου αντί ωνω.** Και το ω της παραλήγουσας των εις ώνω ρημάτων γίνεται πολλές φορές ου:
αραιώ νου, και αραούνου, ιδρώνου και δρύνου
γαζώνου και γαζούνου, καρφώνου και καρφούνου.

Αλλά λέγουν πάντοτε: γλυτώνου, θυμώνου, λαδώνου, λαβώνου, κρυώνου κουφώνου ξαπλώνου.

3. **ου αντίγω.** Στο α' πρόσωπο του ενεστώτα ο χαρακτήρας γ αποβάλλεται, π.χ τρώου, αντί τρώγω, λέου αντί λέγω, πάου αντί πάγω. Ομοίως και θεού αντί θέλω.

α. Και στη μέση και παθητ. Φωνή: Ξωμολοούμα, ξωμολοήσου, ξωμολοήθηκα, απολούμαι, απολοήσου, απλοήθηκα.

4. **να αντί καν.** Το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο του παθητικού αορίστου της οριστικής λήγει σε να: παραδόθηκα αντί παραδόθηκαν, μαρτυρήθηνα αντί μαρτυρήθηκαν

5. **ηκο αντί σου:** Το β' πρόσωπο του παθητικού αορίστου στην προσταχτική λήγει σε ηκο: συλλογίστηκο, ακρομάστηκο, παραδόθηκο αντί συλλογίσου, ακρομάσου, παραδόσου.

6. **ζου αντί σου και ζε αντί σε.** Το σ της προσωπικής αντωνυμίας του β' προσώπου γίνεται ζ π.χ η μάνα ζου, ζε γράφου, αντί η μάνα σου, σε γράφου.

7. **ε αντί ει.** Μερικές φορές το ει γίνεται ε π.χ να ζ'επού, να σου ειπώ. Τι έναι, τι είναι.

8. **ο αντί ος.** Η ονομαστική των δευτεροκίτων αποβάλλει το ς: ο αδερφό μας, ο

κήπο ζας, ο πύργο τους, αντί ο αδελφός μας, ο κήπος σας, ο πύργος τους.

9. **ου αντί υ**. Σε μερικές λέξεις το υ γίνεται ου: Σούκα, σουκιά, τρούπα, τρουπώνω, αντί: σύκα, συκιά, τρύπα κλπ

10. γ ή γ ευφωνικό.

α. Κατόπιν από τα άρθρα ή και οι, μπαίνει ένα γ, όταν η λέξη που συνοδεύει το άρθρο αρχίζει από φωνήεντο και συνεκφωνείται μαζί του (κάνει δίφθογγο).λ.χ

Η Αλεξάντρα, η γ Αλεξάντρα, η Ελένη ή γ Ελένη

β. Το γ μπαίνει και στη μέση του **εα**, όταν προφέρεται χωριστά το ε και χωριστά το α:

αέρας, α(γ)έρας, Αυγουλεάνοι, Αυγουλε (γ)ιάνοι, Μιχαλεάνοι, Μιχαλε (γ)ιάνοι.

γ. Και σε μερικά θηλυκά σε **ι ά** μπαίνει γ ευφωνικό μπροστά στην κατάληξη: βάστα γ ιά, γρουζου γ ιά.

δ. Και σε λίγα επίθετα που λήγουν σε ος: πρόβιος, πρόβ γ ιος.

11. **ι αντι γι**. Αντιθέτως στην κατάληξη γι των ουδετέρων αποβάλλεται το γ, όταν βρίσκεται μεταξύ των φωνηέντων.

Κατούϊ αντί κατώϊ, κουβεντολόϊ, σκυλολόϊ.

12. **μνιος αντί μιος**. Όταν το μ κάνει συλλαβή με δίφθογγο: ιος, ια (υα, οια) παίρνει ένα ν ευφωνικό: Ανδεξιμ ν ιός, βαφτισιμ ν ιος κλπ.

13. **κ αντί τσ**. Ο φθόγγος τσ μεταβάλλεται πολλές φορές προ των φωνηέντων α, ο, ου, σε κι. Παράδειγμα:

α. **κια αντί τσα** κιαλίμια τσαλίμια, κιαμπί, τσαμπί, τσακίζου κλπ

β. **κιο αντί τσο**, κιοκαρο τσόκαρο, κιόντα τσόντα, κιοπάνης τσοπάνης κλπ.

γ. **κιου αντί τσου**, κιοβάλι τσουβάλι, κιογκρίζω τσουγκρίζω, κιοκάλι τσουκάλι κλπ.

14. **χιά αντί σιά**. α) Τα οξύτονα θηλυκά σε σία που παράγονται από ρήματα και σημαίνουν ενέργεια ή το αποτέλεσμα της ενέργειας, τρέπουν το σ σε χ: ανακατωχιά (ανακατώνω), αρματωχιά (αρματώνω), αλεχιά (αλέθω) κλπ.

β. Και παράγωγα από ονόματα και σύνθετα τρέπουν το σ σε χ: ακεφχιά (άκεφος) αμακχιά (άμαξα), ανιχιά (ανεψιός) κλπ.

γ. Αλλά και στη μέση των λέξεων και στα τρία γένη το σ της συλλαβής σια τρέπεται σε χ: Παχιάνικα, Αχιανή

δ. Το ίδιο γίνεται και στη λέξη πασσάς, γιατί την παίρνουν για πασιάς=παχιάς, και τα σύνθετα του: Κατραμαπαχιάς, Σιλαμπαχιάς.

15. **Χιος αντι σιος**. Επίθετα σε σιος, σια, σιο που γίνονται από ουσιαστικά και σημαίνουν προέλευση, τρέπουν το σ της κατάληξης σε χ. Αλογίχιο, βοδίχιο, γουρουνίχιο (κρέας).

Λαδίχιο (φαῖ), Σταρίχιο (ψωμί) κλπ

16. **Πχια αντι πια**: πχιάτο, πχιάνω Αραπχιά κλπ

17. **Κχ αντι ξ.**Λέγουν : κχαιού αντι ξαίνω, κχιάντο αντι ξαντό, άκχιος αντι άξιος κλπ.

18. **Γγ αντι τζ:**

Καβαγγιάνοι αντι Καβαντζιάνοι

Καλαγγιάνοι αντι Καλντζιάνοι

Λεφαγγιάνοι αντι Λεφαντζιάνοι

19. Το **ι** στη κατάληξη **ια** του πληθυντικού των ουδετέρων πηδά σχεδόν πάντοτε πίσω από το σύμφωνο που την συνοδεύει: ασκάϊδα, σκάδια, αχλαϊδα, αχλάδια, βραϊδα, βράδια κλπ.

β. Αλλά και σε πολλές άλλες περιπτώσεις το **ι** μεταπηδά της συλλαβής **ια** προς τα πίσω, όχι μόνο στην κατάληξη, αλλά και στη μέση και στην αρχή της λέξης, σε ρήματα και ονόματα, αρσενικά και θηλυκά π.χ Ποϊδά, ποδιά , ιδαβάζου, διαβάζω.

20. Τα Εθνικά , δηλ. Τα ονόματα που σημαίνουν τον τόπο από τον οποίο κατάγεται ο άνθρωπος έχουν και στη Μ. Μάνη τις καταλήξεις που έχουν και στην άλλη Ελλάδα.Ιδιαίτερες όμως καταλήξεις των εθνικών ονομάτων είναι:

α. **ιάνος, ανος για τα αρσενικά π' χ:**

Κεχρί Κεχριάνος και Κεχριάνικα

Νύκλι, Νυκλιάνος και χωριά Νυκλιάνικά κλπ.

Καταλήξεις των θηλυκών αυτών είναι:

β. **ιζα (ιοσα)** Νυκλιάνιζα, Κεχριάνιζα, Μεσιοκλιάνιζα κλπ.

21. **ΙΚος.** Κτητικά σχηματίζονται από τα παραπάνω εθνικά με την συνηθισμένη κατάληξη **ικος** π.χ:

α. Νυκλιάνικά (Νυκλιάνος) μέρη

β. Έτσι σχηματίστηκαν πολλά ονόματα χωριών π' χ Κεχριάνικα (Κεχριάνος), Κριαλιάνικα (Κριαλιάνος), Σκυφιάνικα (Σκυφιάνος), Παχιάνικα (Παχιάνος), Κορογονιάνικα (Κορογονιάνος).

22. Τα πατρωνικά δηλ. Τα ονόματα που σημαίνουν το γυιό , τη θυγατέρα, το εγγόνι και γενικά τον απόγονο του ανθρώπου , έχουν διάφορες καταλήξεις.

Καταλήξεις αρχαιότερες στη Μ. Μάνη είναι:

α. **άκης** : Γρηγορακάκης, Γιαννουκάκης, Νταβάκης, Σκυλακάκης, Σερεμετάκης, Κοκκοράκης, Μιχελάκης, Οικονομάκης.

β. **όγγονας:** Δημητρόγκονας, Παπαδόγκονας, Μιχελόγγονας, Νικολόγγονας.Εύχρηστα πολύ και στα ουδέτερα (πληθ.). Τα Λυμπερόγγονα, τα Περιμενόγγονα.

Καταλήξεις νεώτερες είναι:

γ. **άκος:** Βασιλάκος, Δημητράκος, Γιωργιάκος, Μιχελάκος

δ. **έας:** Σαλπέας, Μιχαλέας κλπ

ε. **Τα άκος και εάς σχηματίζουν τον πληθυντικό εις άνος.**Λέγουν δηλαδή οι Βασιλιάνοι, οι Δημητριάνοι, οι Γιωργιάνοι κ.α

στ. **Των εις άκης ο πληθυντικός λέγεται και άκηδες.** Γρηγοράκηδες,

Γιαννουκάκηδες, Σκυλακάκηδες, άλλα προτιμούνται τα : Γρηγορακιάνοι, Γιαννουκιάνοι, Σκυλακιάνοι.

ζ. **Οι άκης και άκος προέρχονται από τα υποκοριστικά άκι:** το Βασιλάκι, το Δημητράκι κτλ και είναι οι συνηθέστερες. Η άκος μάλιστα μπορεί να πει κανείς πως είναι καθολική κατάληξη των πατρωνυμικών. Σπανιότερη είναι η όγγονας και σπανιώτατη η έας.

Καταλήξεις των θηλυκών είναι:

23. Αντρωνυμικά. Η γυναίκα παίρνει πάντα το όνομα του άντρα της και το βαφτιστικό και το οικογενειακό:

α. **ού, αίνα:** Το βαφτιστικό της γυναίκας λήγει σε ου και σε αίνα : Βασιλού, Δημητρώ, Γιαννού, Πετρώ, Γιωργάκαινα, Μιχαλάκαινα, Νικολάκαινα κ.α

β. **ίνα.** Το οικογενειακό της λήγει σε ίνα: Βουτικλαρίνα, Γαργαλίνα, Δημαρογγονίνα, Λιαρίνα κ.α

γ. **νύφη:** Ή είναι σύνθετο με το βαφτιστικό όνομα του πεθερού ή με το όνομα της οικογένειας ή της γενιάς και της λέξης νύφη:

Έτσι έχουμε : Βασιλού Δημητρόνυδη, Πετρώ Μεσισκλόνυφη.

24. Άλλα ιδιώματα που χαρακτηρίζουν το Μ.Μάνιατη είναι:

οι λέξεις γιαμά και κρόου:

Γιαμά='ετσι, λουπόν: Γιαμά τι άλλο θέεις;, Αμ τι γιαμά= αμ τι λουπόν.

Κρόου= χτυπώ, βαρώ, δέρνω: Κρόει η καμπάνα. Τα μεγάλα παιδιά κρώσι (ή κρόουσι) τα μικρά.

β. Τονίζουν την παραλήγουσα πολλά θηλυκά που λήγουν σε ιά, π'χ φαμέλια, μοναξία, συμπεθερία κλπ.

Το ίδιο τονίζουν τα ια και στον πληθυντικό πολλών ουδετέρων. π.χ παιδιά, κουκία, λουρία, ραβδία, αντι παιδιά, λουριά, ραβδιά.

Με πηγές από το βιβλίο Δημητράκου-Μεσισκλη "Οι Νυκλιάνοι" Εκδοτικός Οίκος Δημ. Δημητράκου ΟΕ